

Prawo do skutecznego środka naprawczego przeciwko nadużyciu uprawnień przez prokuratora i sąd w postępowaniu karnym. Perspektywa konstytucyjna i europejska.

Nadużycie uprawnień przysługujących organom procesowych w toku postępowania karnego to zjawisko narastające w ostatnich latach. Praktyka ta dotyczy m.in. stosowania i wykonywania tymczasowego aresztowania, poręczenia majątkowego i innych środków, wykorzystania dowodów zdobytych z naruszeniem prawa, ograniczania dostępu do sądu, dostępu do obrońcy czy pomocy prawnej z urzędu. Istniejące uprawnienia stają się jedynie formalną deklaracją.

Dostrzegalne w działaniach organów procesowych przyzwolenie na nadużycie uprawnień celem zwiększenia skuteczności i szybkości postępowania, oraz brak skutecznych metod ich przeciwdziałaniu mają silny wpływ na proces karny. Projekt koncentruje się na analizie prawa do skutecznego środka naprawczego przeciwko takim nadużyciom uprawnień przez prokuratora i sąd. Podstawą badań jest analiza sposobu zapewnienia stronom postępowania karnego skuteczności tego prawa w sytuacji gdy jego naruszenie wiąże się z nadużyciem procesowej władzy przez prokuratora i sąd. Badania te mają charakter pionierskie w nauce polskiej.

1. Główne hipotezy badawcze

1) Koncepcja nadużycia prawa przez organy państwa w procesie karnym nie została jak dotąd poddana badaniu. 2) Nadużycie uprawnień przez prokuratora i sąd jest źródłem istotnych ograniczeń praw uczestników postępowania i negatywnie wpływa na realizację standard rzetelnego procesu. 3) Skuteczny środek naprawczy może przyjmować w procesie karnym różną postać, w zależności od charakteru naruszenia, może być to: a) środek zaskarżenia albo inny środek odwoławczy do sądu; c) zobowiązanie do uzupełnienia czynności procesowych albo ich powtórzenia; d) może prowadzić do niedopuszczalności dowodu albo ograniczenia w jego wykorzystaniu; e) stanowić inną formę naprawczą. 4) Obowiązek wprowadzenia skutecznego środka naprawczego powinien być regułą w przypadku naruszania praw jednostki wynikającego z nadużycia uprawnień przez prokuratora i sąd w procesie karnym.

2. Metodologia badań

- Krytyczna analiza instrumentów prawa Unii Europejskiej opartych na stosowaniu “skutecznego środka naprawczego”;
- Analiza prawnoporównawcza systemów prawnych Wielkiej Brytanii, Królestwa Belgii, Stanów Zjednoczonych w zakresie koncepcji nadużycia prawa;
- Badania orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w zakresie “skutecznego środka naprawczego” oraz wykonywania wyroków Trybunału w tym zakresie;
- Badanie i określenie konstytucyjnego standardu “skutecznego środka naprawczego” oraz konstytucyjnego standardu ochrony przed nadużyciem prawa przez organy państwowe;
- Badanie orzecznictwa Sądu Najwyższego oraz analiza orzecznictwa sądów powszechnych (sądów okręgowych);
- Konsultacje z ekspertami krajowymi i międzynarodowymi, w tym: sędziami Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, the Cambridge Center for Criminal Justice, Uniwersytet w Cambridge; the Institute for International Research on Criminal Policy w Belgii oraz the College of Law, Syracuse University w Stanach Zjednoczonych.

3. Znaczenie wyników projektu dla rozwoju danej dziedziny i dyscypliny naukowej

- 1) Wskazanie i badanie zjawiska nadużycia prawa w postępowaniu karnym.
- 2) Implementacja konstrukcji “skutecznego środka naprawczego” jako instrumentu zwalczania nadużywania uprawnień przez organy postępowania karnego.
- 3) Stworzenie spójnego systemu ochrony przed nadużyciami uprawnień przez prokuratora i sąd w postępowaniu karnym w oparciu o koncepcję “skutecznego środka naprawczego”.
- 4) Adaptacja konstrukcji nadużycia prawa znanej w prawie prywatnym i systemach prawnych państw członkowskich UE do polskiego procesu karnego.
- 5) Przedstawienie koncepcji “skutecznego środka naprawczego” jako elementu szeroko rozumianego prawa jednostki do rzetelnego procesu karnego.